

HOMOKSZENTGYÖRGY

TELEPÜLÉSKÉPI ARCULATI KÉZIKÖNYVE

2017

HOMOKSZENTGYÖRGY
TELEPÜLÉSKÉPI ARCULATI KÉZIKÖNYVE 2017.

TARTALOMJEGYZÉK

	BORÍTÓLAP	
	TARTALOMJEGYZÉK	I
1.	BEVEZETŐ, KÖSZÖNTŐ	3. oldal
2.	HOMOKSZENTGYÖRGY BEMUTATÁSA	oldal
3.	ÉRTÉKVIZSGÁLAT	oldal
4.	ELTÉRŐ ÉPÍTÉSZETI KARAKTERŰ TERÜLETEK LEHATÁROLÁSA	oldal
	történeti településrész	
	külterület	
	gazdasági- terület	
5.	ELTÉRŐ ÉPÍTÉSZETI KARAKTERŰ TERÜLETEK ISMERTETÉSE, AJÁNLÁSOK	oldal
	történeti településrész	
	telepítés	
	terepalakítás	
	épületmagasság	
	tetőhajlásszög	
	tetőforma	
	színhasználat	
	tornácok	
	ajtók, ablakok	
	homlokzatképzés, anyaghasználat	
	részletek	
	kerítések	
	kertek	
	közterületek	
	közparkok	
	templom és környezete	
	külterület	
	gazdasági-terület	
6.	JÓ PÉLDÁK ÉPÜLETEK, ÉPÍTÉSZETI RÉSZLETEK	oldal

BEVEZETÉS, KÖSZÖNTŐ

Mi is a településképi arculati kézikönyv, rövidített nevén a TAK?

A TAK elsősorban az építetőknek készülő útmutató, amely segítséget kíván nyújtani a beruházások tervezése során bemutatva és kiemelve az adott település kulturális és épített értékeit, iránymutatást ad az értékeket és identitást megőrző fejlesztések építészeti megfogalmazásához.

Épített örökségünk tárgyi emlékeinek felkutatása, az elődök által teremtett értékek megőrzése, tovább örökítése a következő generációk számára minden helyi közösség, a társadalom egésze számára kiemelten fontos feladat.

Ennek intézményesült formája, az építészeti értékek országos és helyi szintű védelme több évtizede létező településrendezési eszköz.

Az épített örökségünk jogi védelme a védetté nyilvánítással, a helyi önkormányzati rendelettel és az intézményi háttérrel biztosított, azonban a működőképesség feltétele, hogy magunkénak érezzük azt, azokat az értékeket, amelyeket a korábbi generációk hagytak ránk.

Ha egy épület idegen a környezetében, nem alkalmazkodik a helyhez, akkor lehet, hogy ideig-óráig figyelemfelkeltő, de az idő múlásával bebizonyosodik, hogy értéktelen.

HOMOKSZENTGYÖRGY TELEPÜLÉSKÉPI ARCULATI KÉZIKÖNYVE 2017.

Az értékes építészeti emlékeink többsége nem kizárólag az intézményrendszernek, lelkes kutatók munkájának, szakemberek ismereteinek köszönhetően maradtak fenn, hanem elsősorban azért, mert az építészeti emlékeink értékeit a közösségek későbbi generációi felismerték, fontosnak tartották és tovább örökölték, felhasználták új építészeti értékek létrehozásánál, megteremtésénél.

Átmentett értékekké vált így a település-struktúra, a gazdaságos területfelhasználás, a racionális telepítési elvek, a tömegarányok, az anyaghasználat, a részletképzések, a színhasználat.

A települési arculati kézikönyv csak formájában új műfaj, a korábbi értékfelmérések, az örökségvédelmi hatástanulmányok, a jogszabályi védelmet megalapozó tanulmányok nagyon alapos kutatómunkával készültek, amelyek a fent részletezett szempontrendszert vették alapul.

A kézikönyv nem etalon, a kézikönyv az olvasót kívánja megismertetni a település építészeti értékeivel, útmutatást adni azoknak, akik a meglévő épületek átalakításával, korszerűsítésével, új épület építésével formálják a település arculatát. Segítséget kíván adni ahhoz, hogy a tervezett beavatkozások a település építészeti értékeivel összhangban legyenek, újabb értéket teremtsenek.

A kézikönyvet nem zárjuk le 2017. december 31.-én, mint ahogy a település története is folyamatos. Azt szeretnénk, hogy az értékek megőrzésében, új építészeti értékek teremtésében a település minden polgára aktív résztvevő legyen, lehessen.

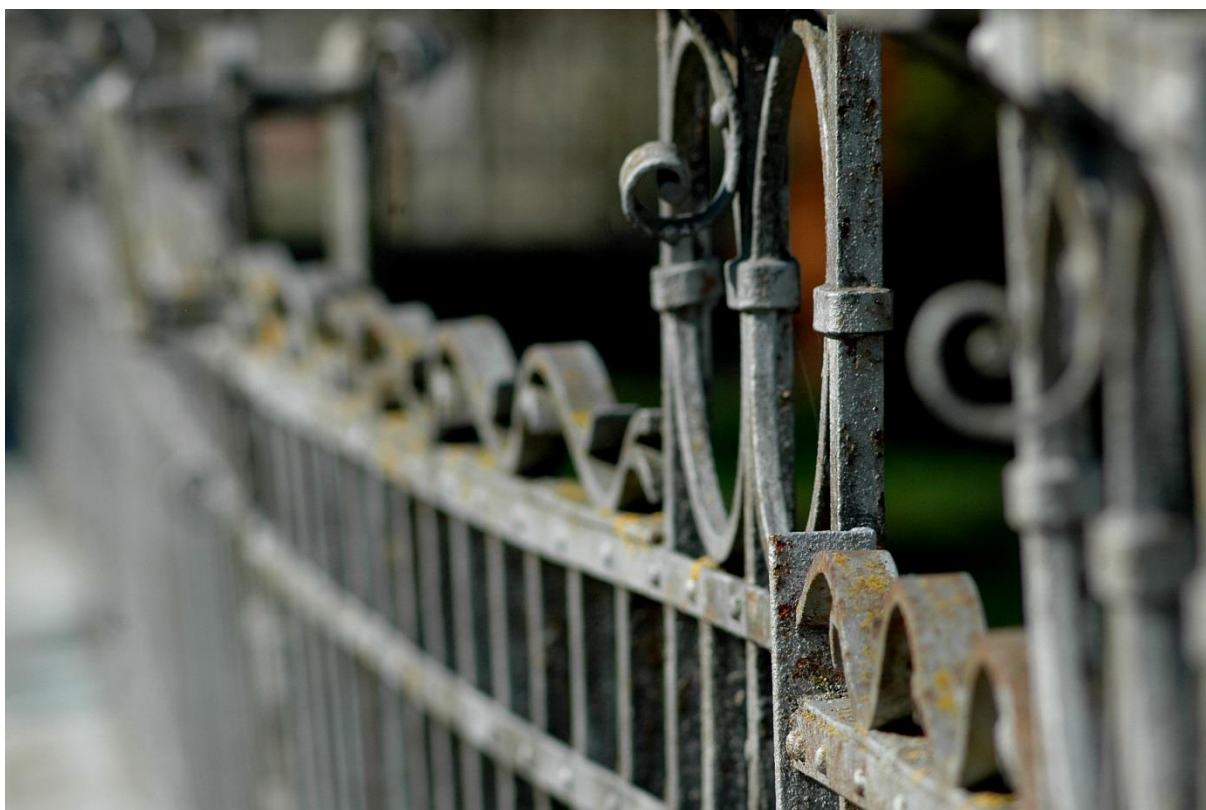
Homokszentgyörgy polgármestere

HOMOKSZENTGYÖRGY
TELEPÜLÉSKÉPI ARCULATI KÉZIKÖNYVE 2017.

HOMOKSZENTGYÖRGY BEMUTATÁSA

HOMOKSZENTGYÖRGY
TELEPÜLÉSKÉPI ARCULATI KÉZIKÖNYVE 2017.

Egy település bemutatása, a település látványának, hangulatának érzékeltetése, örökségének értékelése nem lehet teljes a település történeti előzményeinek ismerete nélkül.

Homokszentgyörgy Somogy megye déli részén, a barcsi járásban, a déli határtól mintegy 25-30 km-re található.

A település történetének első írásos – okleveles - feljegyzése 1421-ből való. Több forrás azonban a falu keletkezését jóval korábbi időpontra datálja. A település középkori történetére vonatkozóan nincs sok adatunk, a levéltárakban is kevés számú dokumentum őriz feljegyzéseket. Sajátos módon az 1400-as évekre vonatkozóan sem áll rendelkezésre írásos dokumentum, amely(ek) alapján a falu középkori történetére megalapozott megállapításokat tehetnénk, annyi azonban megállapítható, hogy a falu földesúri birtok volt néhány jobbágytelekkel.

Az eredeti falu észak-dél irányban, a mai Táncsics utca kertjei alatt, a Felső-réten húzódott. Fejlődésére, területi adottságainak kihasználására, így településszerkezetére, településképre a középkori magyarországi falvak általános jegyeiből lehet következtetni, a régészeti objektumok is kevés támpontot adnak a középkori település stílárjének meghatározására.

HOMOKSZENTGYÖRGY TELEPÜLÉSKÉPI ARCULATI KÉZIKÖNYVE 2017.

Az 1536-ból származó összeírás 20 portát említ.

A középkori Magyarország gazdasági fellendülésében gazdasági adottságainak kihasználása mellett nagy szerepet játszott a kor technikai fejlődésének, a technikai vívmányok hazai adaptációja.

A falvak többsége a mezőgazdaságból élt. A korábban lakatlan, műveletlen területek feltörésével, az erdős területek kiirtásával, mocsarak lecsapolásával jutottak termőterületekhez.

A török hódoltság ideje alatt az ország gazdasági-társadalmi berendezkedése jelentős mértékben megváltozott, számos dél-baranyai, somogyi falu, így Homokszentgyörgy is lakatlanná vált.

A hódoltság ideje alatt a magyar lakosság nagy része a földművelésre alkalmas területeket elkerülte, az erdős területekre húzódott vissza,
A török háborúk utáni (1718 után) megváltozott biztonsági és gazdasági helyzet, a magyar gazdaságban is éreztette hatását.

A külterjes állattartásról váltani kellett a belterjes mezőgazdasági gazdálkodásra, a nagyrészt állattenyésztést folytató, a török után Magyarországon menedéket talált telepések Baranya, Tolna, Somogy számos lakatlan falvát népesítették be. Homokszentgyörgy szomszédos települése, Szulok is így indult fejlődésnek, azonban a környező falvakban, Homokszentgyörgyön, Kálmáncsán nem volt szükség betelepítésre, az elmenekült lakosság lassan kezdte új élettel megtölteni a kihalt falvakat. Homokszentgyörgy is újra benépesült, megindult a gazdálkodás.

A magyarországi falvak településképe korábban elsősorban a halmazos szerkezet volt jellemző, melynek nyomát sok esetben Baranyában, Somogy megyében is felfedezhetjük, azonban a fenti változások miatt megjelent az egy vagy több utcás faluszerkezet, amelynek akkori határai sok helyen a mai napig megmaradtak.

HOMOKSZENTGYÖRGY TELEPÜLÉSKÉPI ARCULATI KÉZIKÖNYVE 2017.

Az első katonai felmérés ábrázolása alapján Homokszentgyörgy kétutcás település, a szétváló utcák beépített területet – falu központi részét - fognak közre.

Homokszentgyörgy középkori településszerkezetével, struktúrájával nem maradtak fenn dokumentumok, a mai kétutcás településszerkezet a török kiűzését követő időszakban alakulhatott ki. Az akkori településszerkezet a mai napig megőrizte jellegét, kiegészülve az északi és déli irányú bővítésekkel..

A szomszédos település, Szulok a török kiűzése után néptelen maradt, a falut sváb telepesekkel népesítették be, amelynek településszerkezeti. építéstörténeti hatásai határozták meg a falu mai képét.

Homokszentgyörgy fejlődése másképp alakult. A török kiűzését követően újra benépesült település a dél-dunántúli, elsősorban ormánsági településekkel mutat rokonságot. A mai épületállomány legrégebbi épülettípusai – a viszonylag kis alapterületű, kis traktusszélességű, az utcafronton egy nyílástengelyes, nyeregtetős épületek – sok helyen felfedezhetők. A legtöbb épület még őrzi gazdag homlokzati díszének eredeti állapotát.

HOMOKSZENTGYÖRGY
TELEPÜLÉSKÉPI ARCULATI KÉZIKÖNYVE 2017.

A település tájegységen belüli szerkezeti súlyát a településszerkezetre is hatást gyakorló egykori vasút vonal és állomás is jelezte. A vasúti szállítás jelentős visszaesése, a mellékvonalak megszüntetése miatt mind gazdasági, mind településszerkezeti szerepe ma már irreleváns. A kaposvári vasútvonal a települést keleti irányban szelte át,

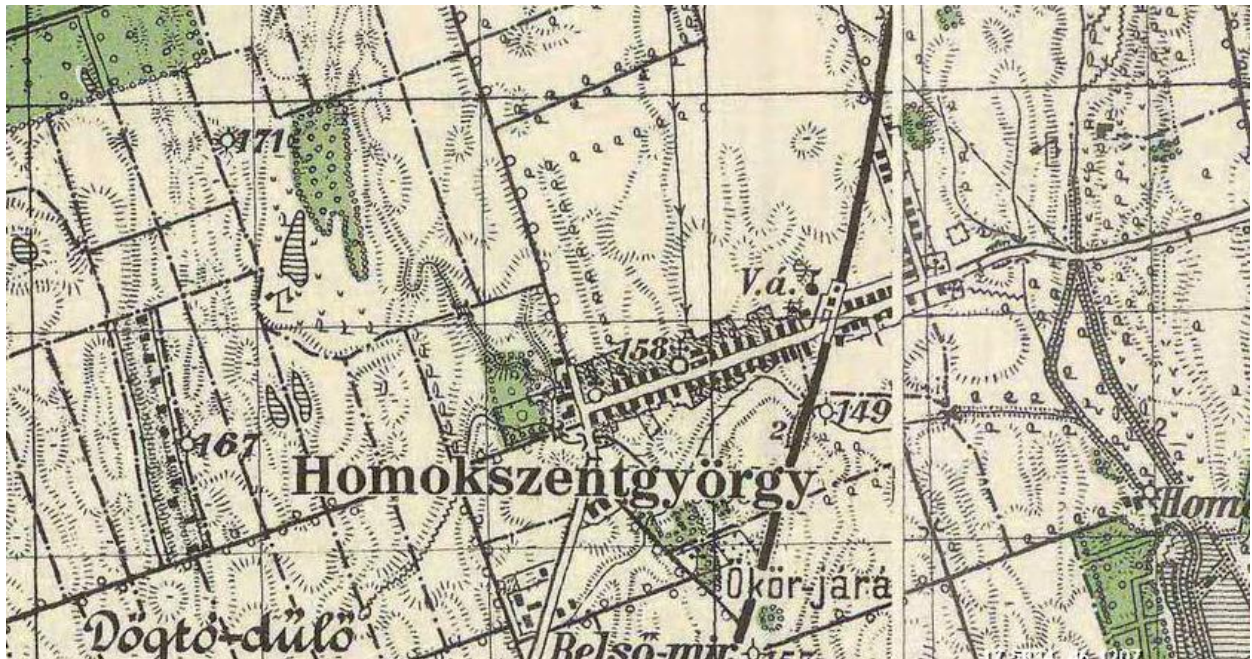

nyomvonala a mai napig felfedezhető, a mai Kossuth utcától délre fekvő területen ma földút jelzi, az északi oldalon a terület már beépült. Az állomásépület és melléképületei azonban ma is állnak. Funkció nélkül sorsuk kétséges.

A korábban erdőségekkel borított terület mára jelentősen átalakult. A mai településkép a mezőgazdasági tájhasználatra utal, kisebb területeken azonban megmaradt az eredeti tájhasználat.

HOMOKSZENTGYÖRGY

TELEPÜLÉSKÉPI ARCULATI KÉZIKÖNYVE 2017.

Magyarország katonai felmérése 1941

Az 1941-ből származó katonai felmérés a falu helyét a korábbi felmérések szerinti környezeti fekvésében ábrázolja, azonban az előző két térképi ábrázolástól eltérően a kiszélesedő falu központ nem szerepel. Ennek valószínűleg csak ábrázolási pontatlanság az oka. A korábbi térképeken szereplő – igaz léptékében nem helyes – ábrázolás szerinti központi rész a mai napig őrzi eredeti formáját, betölti a faluközpont szerepét.

A MAI TELEPÜLÉSKÉP

HOMOKSZENTGYÖRGY TELEPÜLÉSKÉPI ARCULATI KÉZIKÖNYVE 2017.

Homokszentgyörgy mai megjelenését, településképi sajátosságainak változásait az elmúlt időszak társadalmi, gazdasági folyamatai jelentős mértékben meghatározták, átalakították.

A korábban elsősorban mezőgazdasági tevékenységből prosperáló település a primer

szektor visszaesésével, átalakulásával, a kis paraszti gazdaságok megszűnésével építészeti arculata és tájhasználat is megváltozott.

A társadalmi, gazdasági folyamatok iránya, változásai összefüggésben vannak a település építészeti arculatával, a település mai megjelenése annak lenyomataként is értelmezhető. A változások megjelennek az épületek homlokzatán, az anyaghasználaton, a színhasználatban, az utcaképben.

HOMOKSZENTGYÖRGY TELEPÜLÉSKÉPI ARCULATI KÉZIKÖNYVE 2017.

A település mai arculatát adó településszerkezeti adottságok nem módosultak, az utcaképet, a korábbi légtérarányokat továbbra is a település főtengelyét alkotó Kossuth utca határozza meg. A Kossuth utcában is sok helyen fellelhetők az Ormánságban jellemző egytengelyes, egytraktusos, hagyományos – az utcára merőleges- nyeregvetős szerény épületek, melyek mögött a melléképületek, gazdasági épületek sorakoztak, látványukat a táji környezet zárta le.

Az épületek általában díszítetlenek, egyszerű tömegűek, de van még a településen olyan eredeti tömegű épület, mely gazdagon díszített, megőrizte eredeti architektúráját.

A település mai arculatát természetesen már nem ezek az épületek határozzák meg, sok épületet korszerűsítettek, sok telken már új épületek állnak. A településszerkezet szempontjából, a központi lakóterületek fejlesztése szempontjából fontos adottság a keskeny traktusszélességű épületekhez igazodó általában nagyon keskeny telekszélesség, oldalkert. Ez későbbi beépítéseknél korlátozó tényező lehet. Megoldásként felmerülhet a telekegyesítés, azonban ez az eredeti településszerkezet jelentős átalakítását eredményezné. Javasoljuk ennek településtervezési átgondolását, jogszabályi szintű szabályozási lehetőségének kidolgozását.

HOMOKSZENTGYÖRGY

TELEPÜLÉSKÉPI ARCULATI KÉZIKÖNYVE 2017.

A Kossuth Lajos utca tengelyére merőlegesen csatlakozik a Petőfi és a Táncsics utca. A Petőfi utca lakóépületeinek egy része még az eredeti, századfordulós állapotot őrzi egyszerű tömegű, nyeregtetős épületeivel. Sok épület helyén azonban már újabb építésű, sokszor sátortetős épületek állnak. Az út a település északi végén elhelyezett telephez vezet, amelyen napelem-park is létesült.

A településközponti része felé, nyugati irányba haladva érjük el a település egykori keleti határát. Az 1900-as évek közepén készült katonai felmérés itt ábrázolja a vasútvonalat, amelynek nyomvonala a mai településstruktúrában – a település déli részén – is felfedezhető. Ennek nyomát a vasútállomás és melléképületei őrzi.

A településnek ezen a részén kisebb üzemi épület áll. Településképi szempontból a visszafogott kubaturájú, anyaghasználatú épületek nem fejtenek ki jelentős hatást, nagyságrendje, karaktere nem indokolja differenciált kezelését.

A településközpontban, a kiszélesedő központi területen áll a református templom és a parókia, melynek egykori térbelisége, annak arányai ma is jól érzékelhetők.

HOMOKSZENTGYÖRGY TELEPÜLÉSKÉPI ARCULATI KÉZIKÖNYVE 2017.

A Kossuth Lajos utcához északi irányban csatlakozó Táncsics utca viszonylag új beépítésű. Az épületek telepítése követi a hagyományokat. Utcára merőleges nyeregtetős épületek sorakoznak, mögöttük melléképületek. Az utca tágas légtérarányokkal rendelkezik, amely a tudatos településtervezés eredménye, az utca két oldalán gyümölcsfákat telepítettek.

A település központtól déli irányba futó Dózsa utca földszintes, nyeregtetős épületekkel beépített. A lakóépületek mögött gazdasági épületek állnak, mutatva az egykori telekhasználatot, utalva az egykori gazdálkodáskultúrára.

A lakóépületek mögé telepített melléképületek nagy része – annak ellenére, hogy eredeti funkciójuk gyakorlatilag megszűnt – megmaradt, fontos részét képezik a település mai arculatának. Az utcakép szempontjából meghatározó kerítések és lakóépületek legszükségesebb felújítását a tulajdonosok igyekeznek az eredeti értékek megtartásával elvégezni.

A település központtól Szulok felé vezető út mentén többnyire földszintes lakóházak állnak, kisebb melléképületekkel. A lakóházak sorát a magtár épülete szakítja meg. Épülettömege, formai kialakítása, nyílásrendje eltér a lakóépületek formálásától.

HOMOKSZENTGYÖRGY

TELEPÜLÉSKÉPI ARCULATI KÉZIKÖNYVE 2017.

Az épület nem áll műemléki vagy helyi védelem alatt. A Dózsa utcában álló telkeken sok helyen megvannak még a gazdálkodáshoz szükséges melléképületek.

A település déli részén, a lakott területek szomszédságában mezőgazdasági üzemi terület található, jelenleg marhatelepként működik.

Az épületek többsége az 1960-70-es években épült. Az épületek tömegformálása, anyaghasználata az építéskori jellemző jegyeket viseli.

A település központi részéhez nyugati irányban nagy zöldfelület csatlakozik. A koros fákkal beültetett területen az iskola és a sportlétesítmények épületei találhatók. Az épületek többsége földszintes, az emeletes épülettömb településképi szempontból – elsősorban a zöldfelületbe való megfelelő illeszkedése miatt - nem befolyásolja a település eredeti karakterét.

A település déli részén, a temető felé vezető út mellett nagy zöldterület található horgásztóval, amely a pihenni vágyóknak nyújt kikapcsolódásra megfelelő környezetet. Településszerkezeti helyzete a többi településrészről izolált, további fejlesztésére jelenleg nincs igény, a település központi részéhez való integrálása nem indokolt, csak nagyobb léptékű lakóterületi fejlesztés esetén érdemes településszerkezeti pozícióját újragondolni.

ÉRTÉKVIZSGÁLAT
TERMÉSZETI KÖRNYEZETI ÉRTÉKEK

HOMOKSZENTGYÖRGY

TELEPÜLÉSKÉPI ARCULATI KÉZIKÖNYVE 2017.

A település nagy része síkságon terül el, azonban a településképet gazdagítják azok a felszíni formák, amelyek a homokos vidékeken jellemzőek, így a homokhátak, homokdombok. A homokdombok, homokhátak közötti mélyedésekben egykor tavak voltak. A terület a Dráva vízgyűjtőjéhez tartozik, sok terület azonban a lapos sík felszín miatt lefolyástalan, jellemző a belvíz.

A település természetes növénytakarója a földtani szerkezethez igazodik. A település környezetét az intenzív mezőgazdasági művelés időszaka előtt főleg erdők alkották. A területre jellemző tölgy, cser, gyertyán fajok voltak elterjedtek, melyekből mára csak kisebb felületek, ligetek maradtak meg. Vízfolyások környékén jellemző volt az éger.

A település központi részét fás, legelő terület veszi körül, azonban ezek nagysága a haszonállattartás, a paraszti kisgazdaságok megszűnésével egyre jobban csökken.

A településtől déli irányban, a temető felé vezető út mellett található fás-ligetes terület kedvelt pihenőhely, a terület hangulati értékét, gazdagságát egy kis horgásztó növeli.

HOMOKSZENTGYÖRGY

TELEPÜLÉSKÉPI ARCULATI KÉZIKÖNYVE 2017.

A település központi – lakó- és melléképületekkel beépített területéhez kertek kapcsolódnak, melyek hosszan elnyúlnak a külterületi szántók, erdők felé, sajátos hangulatot adva a középkori gyökerekkel rendelkező településnek.

ÉRTÉKVIZSGÁLAT
ÉPÍTETT KÖRNYEZET ÉRTÉKEI, MŰEMLÉKEK
HELYI VÉDETT ÉPÍTMÉNYEK

ÖRÖKSÉGÜNK

a településképi szempontból meghatározó építészeti,
műemléki értékek, településképi jellemzők

„Hagyaték, mint egész; javakkal, jogokkal, terhekkal és kötelezettségekkel együtt.”

Gondosan kell bánnunk az elődök által ránk hagyott örökséggel, a hagyatékkal. A szó általános értelmében az örökség, mindig valami pozitív gondolattal párosul. Gyarapodást jelent.

Így van ez az épített örökséggel is, amely akkor jelent igazán gyarapodást, ha ez egy természetes kiválasztódás, szelektálás eredménye. A társadalom ösztönösen érzi, hogy mi az az érték, amely állandó és mi az, ami modoros, ami divatos, de nem értékes. Ezt bizonyítják pl. a tájházak, az olyan épületek, amelyeket az elődeink hagytak ránk. Ránk bízta, hogy őrizzük meg, ismerjük fel és védjük értékeit.

A hagyaték azonban nem jelent automatikusan gyarapodást. Jogokat, terheket és kötelezettségeket is generál. Gondoskodni kell a fennmaradásról, az építészeti értékek megőrzéséről, karbantartásáról és átadásáról a következő generáció számára.

Egy finoman díszített szarmata karkötő, egy egyszerűségében csodálatos Árpád-kori templom ránk hagyott értékei nélkül a társadalmi létezésünk mélyebb értékei vesznének el. Megsemmisülésük esetén pótolhatatlan lenne a veszteség.

Ezért fontos, hogy terheivel együtt is megőrizzük építészeti örökségünket és továbbadjuk a következő generációnak.

Az épített örökség jogi szabályozása a javakkal való rendelkezés, a feladatok alapján két ágra szakad.

HOMOKSZENTGYÖRGY TELEPÜLÉSKÉPI ARCULATI KÉZIKÖNYVE 2017.

Az országosan védett műemlékek előzetes szakmai mérlegelés alapján kerülnek kiválasztásra, majd általában kormányrendelet erejével kerülnek be a műemlékek körébe. Az állam dönt arról, hogy mely épületekkel, építményekkel bővíti a műemlékek körét, illetve általában az avulás miatt melyek azok az épületek, amelyek műemléki védettségének megszüntetéséről dönt.

Ezeket a jogokat a helyi védett épületek esetében az állami szféra önkormányzati hatáskörbe utalja. Helyi szintre delegálja az országos értékek mellett jelentős társadalmi értékkel bíró a helyi építészeti értékek védelmét. Azokat az épületeket, amelyek a helyi közösség fontosnak tart megőrizni.

Az országos és helyi védelem tehát nem rangsort jelent, de a helyi közösségek szintjén túlmutató, az egész ország közösségének fontos értékek védelmének szabályozása állami szinten történik.

Homokszentgyörgy településen országos védelem alatt áll a Református templom és a parókia épülete. A két épület egy egységet képez, építési idejük is ezt mutatja.. Településképi, településszerkezeti szerepük meghatározó.

Református templom

A Református templom 1826-ban épült klasszicista stílusban, 1840-ben kisebb átalakítások történtek, orgonája eredeti. A templom a település központjában, a centrális teresedés nyugati oldalán áll szerves egységet alkotva a paplakkal. A toronytest kiemelkedik a fő homlokzati síkből, ahogyan a korabeli klasszicista templomok építészeti formálására ez jellemző volt. Toronysisakja gazdagon díszített, a terület déli oldalát kovácsoltvas kerítés zárja le.

parókia épülete

A református templom szomszédságában épült, utcafrontos oromzatos, déli tájolású beépítéssel. Az utcára merőleges, hossztengetű, nyeregtetős épület tömegét a keleti oldalra tájolt bejárat feletti fióktető tagolja, kör keresztmetszetű pillérekkel. Homlokzata az ablakok szemöldök vonalában finoman díszített. Párkányképzése, vakolatdíszjei az eredeti állapotot őrzik.

HOMOKSZENTGYÖRGY TELEPÜLÉSKÉPI ARCULATI KÉZIKÖNYVE 2017.

Homokszentgyörgy településen hivatalosan nyilvántartott régészeti lelőhelyek listáját az 1. sz. melléklet tartalmazza.

A két országosan védett műemléképület a település központjában áll. A második katonai felmérésen jól látható a templom méltó helyének, központi szerepének megfelelő helykiválasztás és rendezés szerkezeti lenyomata.

A településtengelytől északra keskeny, rövid utca kerüli a központi zöldterületet, biztosítva ezzel a két épület egységes látványához, megjelenéséhez szükséges településszerkezeti formát.

A térképi ábrázolás szemléletesen mutatja, ahogyan a lakóépületekkel beépített keskeny telkek északi irányba húzódnak, kialakítva ezzel a település központi magját.

A 1826-ban épült templom és az 1800-as évek elején, közepén készült katonai felmérés tulajdonképpen a mai állapothoz közeli településképet mutat.

HOMOKSZENTGYÖRGY

TELEPÜLÉSKÉPI ARCULATI KÉZIKÖNYVE 2017.

HELYI ÉPÍTÉSZETI ÖRÖKSÉG ELEMEL

A településen nincsenek helyi védelem alatt álló épületek, objektumok, területek, utcaképek.

Amennyiben a helyi közösség fontosnak tartja a helyi védelem jogi szabályozását, az alábbi szempontrendszer, értékkataszter alapján javasoljuk a település épületeinek, objektumainak, területeinek, az utcaképeknek felülvizsgálatát.

ÉRTÉKKATASZTER

A helyi védelem alatt álló épületek településképi értékük meghatározásánál az alábbi szempontrendszer szerint végeztük el a vizsgálatokat.

a védendő értékek felsorolása

építéskori beépítési mód, telekhasználat

építéskori alaprajzi kialakítás, belső alaprajzi struktúra

építéskori homlokzat szerkesztési elvek

építéskori nyílástengelyek

építéskori nyílászárók és tartozékaik (spaletták, árnyékolók, belső falborítások)

építéskori anyaghasználat

építéskori színhasználat

javaslat

A település építészeti értékekben gazdag épületeinél a fenti értékkataszter alapján elvégzett felmérés és értékelés során mérlegelni szükséges, hogy melyek azok az értékek, amelyekkel továbbra is rendelkezik az épület/objektum és melyek azok, amelyek a fenti kataszteri elemek egyikét sem tartalmazzák, illetve az átalakítás olyan mértékű, hogy a visszaállítása már nem lehetséges.

A fenti elemzést Szulok településen található helyi védelem alatt álló épületei, objektumai esetében aktualizálni kell, el kell végezni a szükséges felülvizsgálatot és annak eredménye alapján, illetve szakmai jogosultsággal rendelkező szakértő által készített szakvélemény alapján lehet döntést hozni a védelem esetleges szükségességéről.

Ennek részleteit, a szakmai feltételeket önkormányzati rendeletben javasoljuk kidolgozni.

HOMOKSZENTGYÖRGY
TELEPÜLÉSKÉPI ARCULATI KÉZIKÖNYVE 2017.

A TELEPÜLÉSKÉP SZEMPONTJÁBÓL
ELTÉRŐ TELEPÜLÉSRÉSZEK BEMUATATÁSA

HOMOKSZENTGYÖRGY

TELEPÜLÉSKÉPI ARCULATI KÉZIKÖNYVE 2017.

A településképi szempontjából eltérő karakterű területek

JELKULCS

szürke	lakóterület
sötétzöld	központi zöldterület, vegyes intézményi terület
világoszöld	kertes terület
sárga	közút, településtengely
világossárga	külterület, szántó

HOMOKSZENTGYÖRGY

TELEPÜLÉSKÉPI ARCULATI KÉZIKÖNYVE 2017.

TÖRTÉNETI TELEPÜLÉSRÉSZ

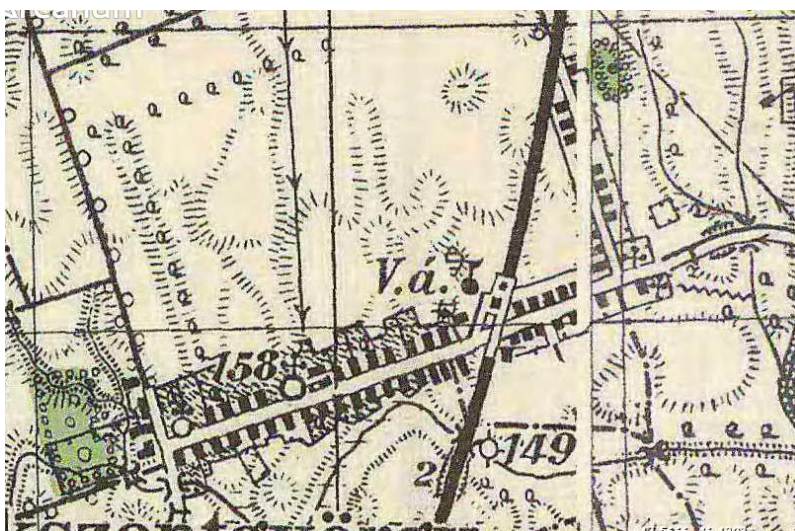
Homokszentgyörgy történeti településmagja a kelet-nyugati hossz tengelyű közlekedési út mentén (a mai Kossuth L. utca) alakult ki, a vizes területektől északi irányban, fésűs beépítéssel. A település központi részét a református templom és a parókia épülete által határolt terület rész jelentette, amely a mai településmaggal azonos. A

beépítés karaktere sem változott az eltelt időszakban, a telekstruktúra őrzi az eredeti kialakítást.

A fenti településrész a település fejlődése során kiegészült az észak-déli irányú tengelyek mentén húzódó településrészekkel (a mai Petőfi utca, Táncsics utca, Dózsa utca), amelyekhez kapcsolódó területek mára már a település szerves részét képezik, azonban időbeli elkülönültségük mellett a mai napig térben is izoláltan jelennek meg.

A területhasználatra utal, hogy a mai Dózsa utca melletti területen magtár épület áll, helyét a második katonai felmérés is ábrázolja.

A településmag keleti részéhez kapcsolódó, a vasútállomástól keletre húzódó terület észak-déli tengellyel kialakított utcaszakasz (a mai Petőfi utca), a korábbi településrészhez hasonlóan fésűs beépítéssel került telepítésre, az épületek földszintesek, általában utcára merőleges

tetőidommal. Az utcaszakasz északi végén épült meg a terepszintre telepített napelemes telep., melynek látványa, telekhasználat a hagyományos telepítéstől.

HOMOKSZENTGYÖRGY

TELEPÜLÉSKÉPI ARCULATI KÉZIKÖNYVE 2017.

Az épületek egyszerű tömegformálásúak, anyaghasználatukra is a hagyományos anyagok (tégla, égetett cserép, kő, fa) jellemző. Az épületek előkertek nélkül csatlakoznak a közterülethez, azonban a széles utca és az épületek magassága miatt a légtérarányra nincs kedvezőtlen hatással. Az épületek többsége két nyílástengellyel néz utca felé, mögöttük kisebb melléképületek állnak, majd kertek zárják le a szalagtelkeket.

Az észak-déli tengellyel kiépült Táncsics utca, amely a település nyugati oldalán északi irányba húzódik, két oldalán földszintes épületekkel épült be, nagyméretű előkertekkel, amely az utca légtérarányaira is kedvező hatással van.

Az épületek általában utcára merőleges hosszteneggel, hagyományos alaprajzi

szervezéssel, az utcára általában két nyílástengellyel épültek, A lakóépületek mögött, az északi oldalhatáron állnak a melléképületek, mögöttük kert. A tetőgerincek magassága változó.

HOMOKSZENTGYÖRGY TELEPÜLÉSKÉPI ARCULATI KÉZIKÖNYVE 2017.

Anyaghasználatukra is elsősorban a hagyományos anyagok alkalmazása jellemző (téglaszerkezetű lakóépületek, fa nyílászárók, agyag tetőcserép). A közlekedési út felülete és a járdák között széles zöldfelület húzódik, az épületek előtt kis előkertek. Itt már nem jellemző az épületek előtti fasor telepítése, amely más karaktert adhatna a jelenlegi látványnak.

TELEPÜLÉSKÖZPONTI VEGYES TERÜLET

A Kossuth L. u. nyugati végét kisebb teresedés zárja, a nagykiterjedésű terület ad helyet az iskolának, melyhez sport létesítmények kapcsolódnak. A terület fás-ligetes A terület gondozott, koros fák biztosítanak megfelelő környezetet.

A területen meglévő épületállomány a településen megszokott épületmagasságoktól eltérő kubaturája ellenére is illeszkedik környezetéhez, a magas fák, a gondozott zöldterület szépen zárja a történeti településmagot.

HOMOKSZENTGYÖRGY

TELEPÜLÉSKÉPI ARCULATI KÉZIKÖNYVE 2017.

KÜLTERÜLETEK BEÉPÍTÉSRE NEM SZÁNT TERÜLETEK

A település déli oldalán, későbbi periódusban kialakult, közel-észak déli irányú utca (mai Dózsa út) déli oldalán nagyobb kiterjedésű, gazdasági hasznosítású terület található. A területhasznosítás az első katonai felmérésen is jól látható. A terület, az akkori épületek azonosíthatók „Sz. Györgyi puszta” elnevezéssel. A területtől északra fekvő épületek valószínűleg a ma is meglévő magépület egyikével azonos. A terület mai

épületállományának egy része a '60-as években épült. Az épületek tervezésénél, építészeti kialakításánál, illetve telepítésénél a racionalitás volt meghatározó. Az állattartó telepekre jellemző szélesoromzatú, enyhe hajlásszögű épületek adják a terület sajátos karakterét.

A falusias beépítésű lakóterület elé telepített mezőgazdasági épületek látványa fogadja a Szulok felől érkezőket.

HOMOKSZENTGYÖRGY

TELEPÜLÉSKÉPI ARCULATI KÉZIKÖNYVE 2017.

A lakóterületektől telepítésével, épületállományával, anyaghasználatával és sajátos építészeti arculatával eltérő karaktert mutat, indokolt külön kezelése.

A telep esetleges bővítésénél a lakóterülettől távolabb eső déli területeket javasoljuk fejleszteni a meglévő építészeti arculat, karakter megtartásával.

HORGÁSZTÓ TERÜLETE

A település dél-keleti részén, a temető felé vezető út mellett rekreációs terület került kialakításra, horgásztóval. Építészeti karakterként nem indokolt a külön kezelése, mivel épület nem található a környezetében. A terület rekreációs területként működik, a helyiek kedvelt környezete a kikapcsolódáshoz.

HOMOKSZENTGYÖRGY
TELEPÜLÉSKÉPI ARCULATI KÉZIKÖNYVE 2017.

ELTÉRŐ ÉPÍTÉSZETI KARAKTERŰ
TERÜLETEK ISMERTETÉSE,

ajánlások

KÖZPONTI TERÜLET

AJÁNLÁSOK

Homokszentgyörgy településtörténeti-fejlődési szempontból is több részre osztható, azonban a telkek, utcák, épületek elérő építészeti megjelenése ellenére a település megtartotta egységes hangulatát, egységes arculatát.

Az arculati kézikönyv ajánlásainak megfogalmazása során is ebből kell kiindulnunk. A településen nincsenek nagyarányú fejlesztések. Az építkezések jelenleg sok esetben csak a házak felújítására, esetleg kisebb korszerűsítésére, bővítésére szorítkoznak.

Általánosságban fontosnak tartjuk, hogy a felújítások, bővítések, korszerűsítések során a település eredeti hangulatának meghatározó jegyei, részletei ne vesszenek el. Ennek részleteit a különböző építészeti karaktereket bemutató munkarész második fele tartalmazza, ahol a telepítéstől a részletképzéséig felsoroljuk azokat az építészeti elemeket, amelyek történetiségük miatt is fontos részét képezik építészeti örökségünknek.

Az ajánlások megfogalmazása során a történeti településrész építészeti értékeiből kell kiindulnunk, abból, hogy az átépítések, az új építések, a közterületek alakítása, formálása, az anyaghasználat megválasztása, a tömegarányok meghatározása során az értékek megőrzése, átöröklése a legfontosabb feladat.

Fontosnak tartjuk megemlíteni, hogy Somogy megye déli részén és a megyehatáron túl, Baranya megyében, az Ormánságban jellemző háztípus az egy nyílástengellyel kialakított, egyszerű téglalap alaprajzú, kis traktusszélességű épülettípus jellemző Homokszentgyörgy területén.

A történeti településrészén, elsősorban a mai Kossuth utcában ma is sok helyen megfigyelhető a fenti kialakítás.

A homlokzatok általában díszítetlenek, sok esetben fedezhetők fel azonban az utcai homlokzaton az eklektikára, a szecesszióra jellemző díszítések.

Ha egy közösség pontosan tudja, hogy mely értékek képezik örökségét, akkor sokkal könnyebb a fejlődésből fakadó új igényeket úgy teljesíteni, hogy az folyamatos átmenetet biztosítson a régi és az új között.

HOMOKSZENTGYÖRGY

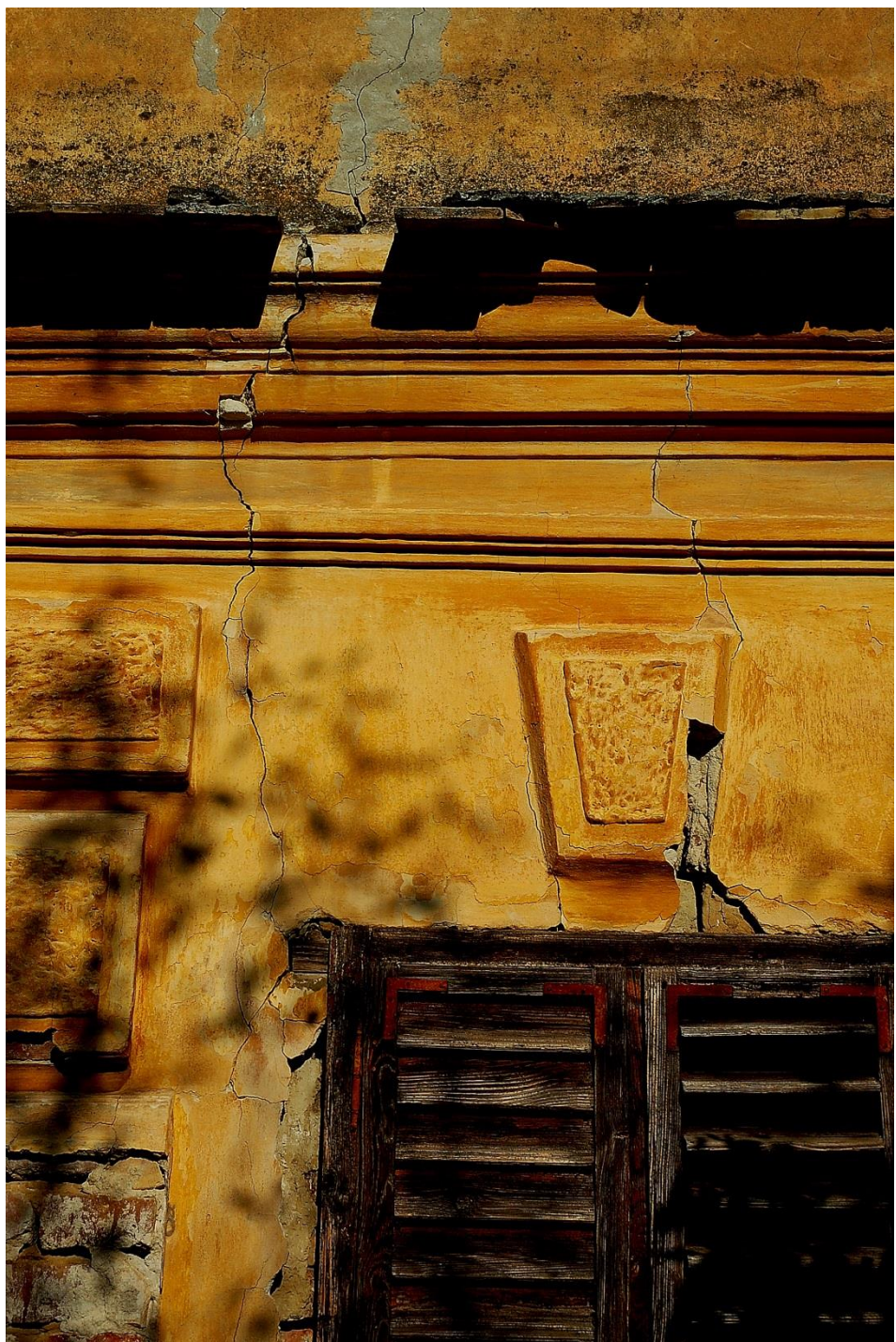
TELEPÜLÉSKÉPI ARCULATI KÉZIKÖNYVE 2017.

A települési „érték-kataszter” megteremtése kellő alapot adhat az ajánlások megfogalmazásához, amelynek minden esetben a környezeti értékekre támaszkodva kell kialakulnia.

Egy település építészeti értékeit a korábbi korok építészeti öröksége jelenti kiegészülve azokkal az értékekkel, amelyek az új épületek építése során keletkeznek.

A meglévő épületek felújításánál, átalakításánál, bővítésénél, esetleg új épület építésénél javasolható megoldásoknál nem tartjuk jónak a régi stílusjegyek másolását, az archaizálást, sokkal jobb példának tartjuk a meglévő értékek átültetését, örökítését, melyhez az alábbiakban szeretnénk segítséget nyújtani a különböző szegmensek (telepítés, anyaghasználat, tetőforma, tetőhajlásszög, színhasználat, stb.) elemzésével, a településen jellemző stílusjegyek bemutatásával.

A korábban említett gazdasági, társadalmi környezeti hatások miatt a település épületállománya sok helyen őrzi még a századfordulóra jellemző építészeti kialakítást. A tulajdonosok jelentős része igyekszik épületeinek karbantartási munkáit elvégezni, ez az esetek többségében az eredeti épülettömeg, telepítés, stb. konzerválását jelenti, azonban a felújítások során a korábban jellemző épületdíszek (ablakkeretek, tagozatok, párkányok, stb...) megsemmisülnek, amely az eredeti építészeti karakter elvesztését eredményezi.

HOMOKSZENTGYÖRGY

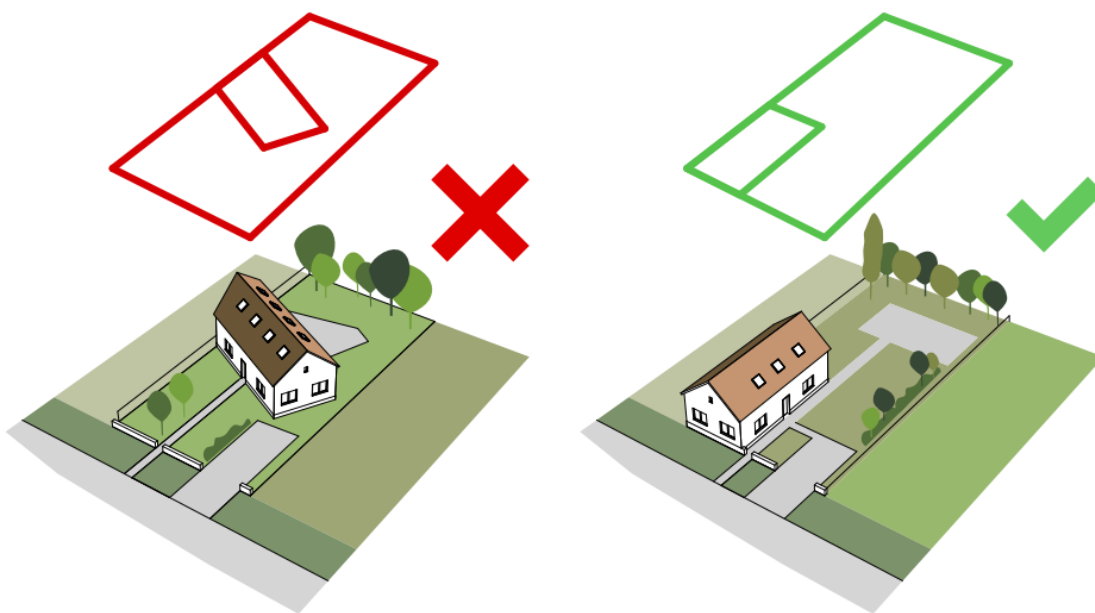
TELEPÜLÉSKÉPI ARCULATI KÉZIKÖNYVE 2017.

TELEPÍTÉS

Homokszentgyörgyön a lakóépületek általában az utcára merőleges nyeregtetővel, oldalhatáron álló beépítéssel kerültek telepítésre. A telkek sok esetben keskenyek, hosszan elnyúlnak, így a keskeny épületek ellenére is minimális oldalkertek alakultak ki, amely településképi szempontból is fontos tényező.

Az új épületek építése, meglévő épületek bővítése esetén a kisméretű oldalkertek korlátot jelenthetnek. Felmerülhet a telekegyesítés, azonban ennek településrendezési kérdései mellett ennek az utcaképre gyakorolt hatását is mérlegelni szükséges.

A szalagtelkes beépítési struktúra miatt az épületek többsége oldalhatáron álló telepítésű, a keskeny oldalkertekben, a „hajlított” ház, a lakóépületre befordított melléképületek nem jellemzők.

TEREPALAKÍTÁS

A település a történeti településmagot is beleértve sík területen fekszik. A település jelenlegi épületállományát adó hagyományos épületek telepítésénél természetesen minimális volt a tereprendezés. A kialakult és védendő falukép miatt újabb beavatkozások esetén nem javasolt olyan tereprendezés elvégzése, amely az eredeti terepviszonyok megváltoztatásával jár.

HOMOKSZENTGYÖRGY

TELEPÜLÉSKÉPI ARCULATI KÉZIKÖNYVE 2017.

ÉPÜLETMAGASSÁG

Homokszentgyörgy település történeti településrészére a földszintes beépítés jellemző, amelyet a történeti hagyományok és a táji adottságokhoz illesztett tömegformálás indukált.

A református templomtól eltekintve a településen hasonló kubaturával épültek a házak. A magassági arányokat a viszonylag magasabb lábazat, az ehhez igazodó belmagasság, illetve a keskeny traktusszélességű épületre illesztett 40-45 fokos hajlású tetőszerkezet magassági arányai determinálták.

A középületek többségénél is a földszintes beépítés jellemző, a településképi szempontjából nem túl jelentős új építésű házaknál érzékelhető az eltérő arányrendszer,

azonban a falukép megjelenése szempontjából ez nem releváns, a széles közterület miatt a légtérarányokat nem befolyásolja.

Új beépítéseknél, meglévő lakóépületek bővítésénél a történeti utcakép megőrzése érdekében a földszintes beépítés megtartását javasoljuk. Amennyiben a funkció miatt indokolt a földszintesnél magasabb épületek kialakítása, azt a megfelelő övezeti kijelölés

HOMOKSZENTGYÖRGY
TELEPÜLÉSKÉPI ARCULATI KÉZIKÖNYVE 2017.

mellett szabályozási tervi szinten javasoljuk kezelni, úgy hogy a kialakult utcakép, a légtérarányok ne módosuljanak jelentős mértékben.

TETŐHAJLÁSSZÖG

A településen a tetőhajlásszög a hagyományos tömegformálásból, a környezeti adottságaihoz igazodva a traktusszélességből adódóan 42-45 fok között változik, amely a falkép egységes megjelenésének is az egyik fontos eleme. Az építészeti formálásnál, új házak építésénél, bővítéseknél is szükséges az eredeti tetőhajlásszög megtartása.

HOMOKSZENTGYÖRGY

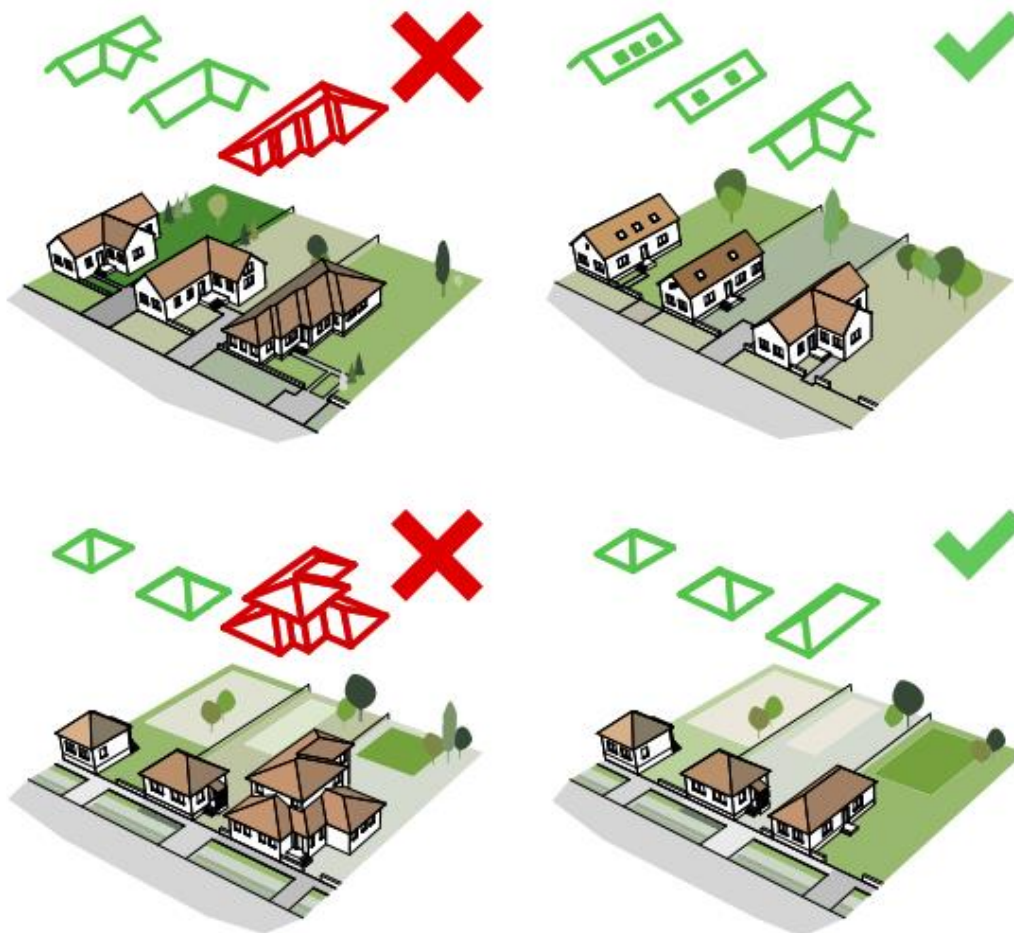
TELEPÜLÉSKÉPI ARCULATI KÉZIKÖNYVE 2017.

TETŐFORMA

Az épületek tetőformálásánál a hagyományos nyeregtető jellemző, amelyet a helyi közösség egységes gondolkodása, gazdálkodástörténeti és kulturális gyökerek indokoltak.

Javasoljuk kerülni a manapság divatos „mediterrán stílusú” tetőhajlásszög és tetőforma alkalmazását, melynek történeti hagyományai idegen Homokszentgyörgy településtörténeti hagyományaitól, építészeti örökségétől.

Homokszentgyörgy épületeinek tetőformái az egyszerű, racionális alaprajzi kialakítás természetes következménye. Új épületek tervezésénél a környezeti és építészeti adottságokhoz alkalmazkodva javasolt az alaprajzi kialakítás meghatározása, lehetőleg kerülni kell a bonyolult, tördelt épülettömegek kialakítást, mivel a több síkból összeálló tetőidom látványa idegen lenne a kialakult településképtől, ugyanakkor épületszerkezetileg sem hatékony megoldás.

HOMOKSZENTGYÖRGY

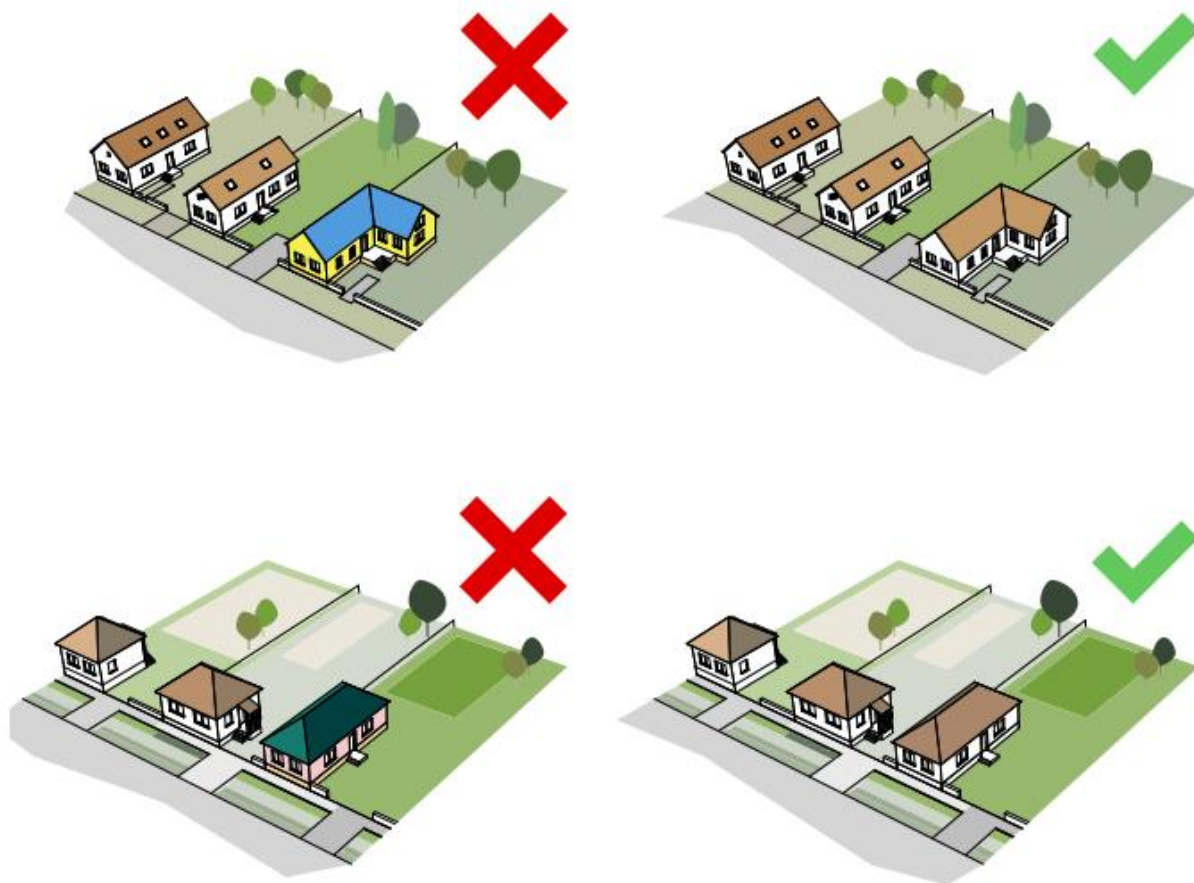
TELEPÜLÉSKÉPI ARCULATI KÉZIKÖNYVE 2017.

SZÍNHASZNÁLAT:

A településen a hagyományos épületek színezésénél a természetes anyaghasználat volt a jellemző. Az épületek homlokzati színhasználatát az épületek homlokzati tagoltsága, a jellemző stílusjegyek is befolyásolták.

Az egyszerű, viszonylag kevés tagozattal díszített, vagy teljesen díszítetlen homlokzatfelületeknél általában egy-két színt használtak. Jellemző az ún. „földszín”-ek használata. A felújítások, átalakítások során javasoljuk – amennyiben ennek technikai feltételei fennállnak – az épület eredeti színének meghatározását, és az új színezésnek ehhez való igazítását, illeszkedését.

A településen a hagyományos színhasználat jellemző. A lábazatok többségénél terméskövet használtak, a homlokzatszínezésnél a sárgás, barnás színhasználat volt

jellemző, sok épület homlokzati felületképzésénél az „egyszerű” meszelést alkalmazták. A nyílászárók színezése is a vakolatok alapszínéhez igazodott, harmonikus egységet képezve azzal.

HOMOKSZENTGYÖRGY

TELEPÜLÉSKÉPI ARCULATI KÉZIKÖNYVE 2017.

HÍRKÖZLÉSI BERENDEZÉSEK, ELEKTROMOS SZERELVÉNYEK ELHELYEZÉSE

Az utcák
vonalvezetése,
az épületek
építészeti
minősége
mellett a
különböző
infrastrukturális
kiegészítő
szerelvények
látványa is
meghatározó
lehet,
befolyásolhatja
a településről
alkotott
képünket.

Fasorok telepítésénél a meglévő vezetékhálózat figyelembevételével, annak bővítési lehetőségének lehetőségét is mérlegelve olyan fajokat válasszunk, amelyek nem gátolják a meglévő hálózat működését, lehetővé teszik azok karbantartását. Településképi szempontból fontos, hogy a fasorok karbantartása során ne sérüljön azok esztétikai minősége, kerülni kell csonkolásukat, azzal együtt, hogy a felsővezetékes hálózat zavartalan működése is folyamatosan biztosított legyen. A térszín alatti vezetékhálózat tervezése során, illetve a fasorok, a növényzet telepítésénél fordítsunk figyelmet arra, hogy a növények gyökerei ne okozzanak problémát a térszínalatti vezetékek működése, karbantartása során.

Az infrastrukturális fejlesztések elkerülhetetlen következménye az épületek homlokzatán, tetőfelületén megjelenő csatlakozási pontok, illetve ezek fogadószerkezetei. A településképi szempontjából fontos szempontok, így az anyaghasználat is jogszabályi eszközökkel, helyi rendeletekkel is érvényre juttathatók. Szabályozni lehet és sok esetben szabályozásra is kerül, hogy milyen anyagok használhatók a homlokzaton elhelyezhető műszaki berendezések közül.

Általánosságban javasoljuk, hogy a szükséges műszaki infrastruktúra működéséhez szükséges járulékos berendezések helyének és anyaghasználatának meghatározása mindig a helyi értékek figyelembevételével történjen. Egy gazdagon díszített utcafronti

HOMOKSZENTGYÖRGY TELEPÜLÉSKÉPI ARCULATI KÉZIKÖNYVE 2017.

homlokzat építészeti értékeit jelentős mértékben ronthatja, látványának esztétikai értékét ronthatja egy pl. a zárópárkányon elhelyezett műszaki berendezés. A meglévő, építészeti értéket képező homlokzati díszeken (pl.: lizénák, ablakkeretezések, osztópárkányok, zárópárkány, stb...) kerülni kell fogadószerkezetek elhelyezését, ugyanakkor a műszaki működéhez szükséges berendezések elhelyezését nem szabad megakadályozni.

TORNÁCOK

Az olasz terrazo szóból származó, esetleg felnémet közvetítéssel („terazz”) Magyarországon meghonosodott építészeti eszköz a középkortól jellemző a magyarországi építészeti kultúrára a falusi lakóépületektől a módosabb épületek tömegformálásánál is kedvelt térformáló eszköz.

Homokszentgyörgyön nem jellemző a tornác alkalmazása. Ennek egyik oka lehet a településszerkezeti adottság. A település fő tengelyét alkotó Kossuth utca kelet-nyugati tájolású, így az épületek a keskenyebb, oromfalas homlokzatukkal fordulnak dél felé, a tornác kialakítása nem indokolt. A településszerkezeti adottságok mellett a másik ok az lehet, hogy a Kossuth utcához csatlakozó észak-dél tengelyű utcák épületeinek többsége kis traktus szélességgel épült, keskeny oldalkerttel, illetve az újabb beépítéseknél (pl. sáttortetős lakóépületek) nem alkalmazták ezt a megoldást.

AJTÓK, ABLAKOK

„Bármilyen épület kifogástalan homlokzattervénél az a legelső és főfeltétel, hogy az a belső beosztással és az épület szerkezeteivel mindig összhangban legyen: a homlokzat tehát a belső beosztásnak és a szerkezetnek mintegy következményeképpen alakuljon. Ellenkező esetben vétenénk tervünkkel a szépségnek az ellen a főkövetelménye ellen, melyet a tárgy elején „valóság” néven említettünk.” (Klein Jakab: Építészeti alaktan
A homlokzati megjelenés, az épület karakterének megformálása során különös gondossággal kell eljárunk a nyílászárók rendjének, felületeinek, osztásának, részletképzések kialakításánál.

Új épületek tervezésénél és a meglévők átalakításánál is fontos szempont az értékteremtés, az értékek megőrzése, a megfelelő arányrendszer kialakítása.

HOMOKSZENTGYÖRGY TELEPÜLÉSKÉPI ARCULATI KÉZIKÖNYVE 2017.

A település hagyományos épületeinek többsége hosszhomlokzatával fordul az utca felé, az ablakok gondosan megszerkesztett nyílástengelyei tagolják a homlokzatot, határozzák meg az áttört és tömör felületek arányát.

A hagyományos nyílászárók szinte kivétel nélkül osztottak, palló-, vagy kapcsolt gerébtokos szerkezetűek.

A meglévő épületek felújítása, energetikai korszerűsítése során az építészeti értékek megőrzése érdekében célszerű - a nyílászárók állapotától függően - a meglévő tokszerkezet és profilrendszer megtartása mellett a hőszigetelő üvegezést a belső szárnyakon elhelyezni, amellyel az épület eredeti karaktere megőrizhető ugyanakkor az energetikai követelményeknek is eleget lehet tenni.

HOMLOKZATKÉPZÉS, ANYAGHASZNÁLAT

A homlokzatképzések elemzésénél a településközponti karakteren belül külön kell választanunk a hagyományos, egyszerűbb építészeti eszközökkel kialakított épületek homlokzatát, illetve a díszesebb, a polgári stílusjegyeket használó gazdagabb homlokzatformálástól.

Homokszentgyörgy település az utóbbi épülettípusok száma nem túl magas. De azoknál az épületeknél, ahol a mai napig megőrizték eredeti formálásukat, anyaghasználatukat, építészeti értéket jelentenek.

Javasoljuk, hogy az épületek külső felújítása során az eredeti épületdíszek megmaradása, visszaállítása legyen az elsődleges szempont. Az energetikai korszerűsítések során az értékes tagozatokkal rendelkező épületek díszei lehetőleg maradjanak meg, a hőtechnikai követelmények teljesítésére más épületszerkezetek kerüljenek bevonásra.

ÉPÜLETRÉSZLETEK

A településen sok épület homlokzata őrzi még az eredeti részletképzéseket. A századforduló körül épült épületek többségénél különleges figyelmet fordítottak az épületek homlokzati kialakításának, „arculatának”

megfogalmazására, amely a harmonikus arányrendszer, az átgondolt és pontosan megtervezett nyílástengelyek kiosztása, a színhasználat mellett a részletképzésekre is kiterjedt. Nagy gondossággal jártak el a lábazati anyagválasztásnál, a lábazat magassági értékének az épület többi magassági méretéhez viszonyított

meghatározásánál, a belmagasság és a nyílászárók méretének egymáshoz való illesztésénél, a tetőhajlásszög meghatározásánál, és a részletek kidolgozásánál.

Az épületek sajátos hangulatát, építészeti értékeit a mindezek együtt alkották. Az épületek felújításánál fokozott figyelmet kell fordítani a fenti alkotórészek, így a részletek megőrzésére is. Egy esetleges energiakorszerűsítési terv keretében mérlegelni kell, hogy a homlokzati részletképzések „elpusztítása” helyett inkább a padlás hőszigetelése, korszerűbb gépészeti megoldások előtérbe helyezése lehet a célravezetőbb annak érdekében, hogy az épület részletgazdagsága ne vesszen el.

A településen egyébként nem jellemző, hogy az aktív napenergia-hasznosítás eszközei közül a napelemek, napkollektorok átalakítanák a faluképet.

HOMOKSZENTGYÖRGY TELEPÜLÉSKÉPI ARCULATI KÉZIKÖNYVE 2017.

A jelenleg beszerezhető napkollektorok alkalmazásánál javasoljuk, hogy az épület geometriai adottságaihoz igazítottan kerüljenek megtervezésre a gépészeti kiegészítő eszközök. Vegyük figyelembe a környezeti adottságokat, az épületek egymáshoz viszonyított helyzetét is. A jelenlegi

panelek részletképzései miatt (világos keretezés, sötét kitöltő-mező) nem lehet homogén felületet kialakítani, a napelemek látványa uralja az épület megjelenését, leterelve a figyelmet az épület építészeti értékeiről, részletképzéseiről.

Ezért az épület fő homlokzata helyett javasoljuk olyan felületek használatát, amelyek kevésbé exponáltak, ahol egységes geometriai felület használható, ahol pl. a tető vápáképését nem kell panelekkel követni. Jó megoldás lehet a kerthasználatához kapcsolatosan a kerti növényzettel befuttatott állványzatra szerelt napelemek elhelyezése, amely nem befolyásolja az utcaképet, ugyanakkor lehetőséget ad az alternatív energiafelhasználásra is.

További jó megoldás lehet – ha feltétlenül ragaszkodunk a napelemek, napkollektorok használatához – olyan panelek használata lenne, amelyeknél a elemek egységes felülete képezhetnek, színükben, anyaghasználatukban egyaránt.

Jó megoldásként lehet még javasolni a talajszintre telepített, a község külső, kevésbé exponált területeinek igénybevételeivel kialakított napelem-parkot, ahol közösségi szinten lehet megoldani a település napenergia hasznosítási igényeit.

Természetesen ennél a megoldásnál is fontos a tervezés, a körültekintő telepítés, hogy a tájban, az épített környezetben idegen elemként megjelenő látvány ne befolyásolja a település megszokott képét.

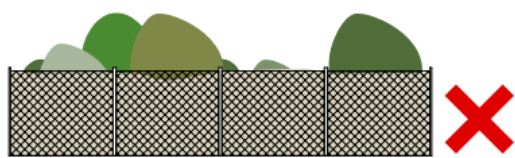
KERÍTÉSEK

A településre a fésűs beépítés jellemző, a telek szélessége is ehhez a beépítési módhoz igazodtak, sok helyen nagyon keskeny oldalkertekkel. Az épületek közötti, utcafronti telek szakaszok határolására sokféle megoldás született, de általában az áttört

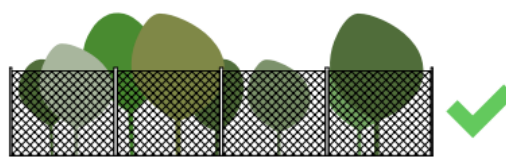

kerítés jellemző. sok helyen még fennmaradtak a kovácsoltvas kerítések, kapuk, ugyanakkor néhány helyen nagyon szép példák vannak még a beton kerítések alkalmazási lehetőségére is.

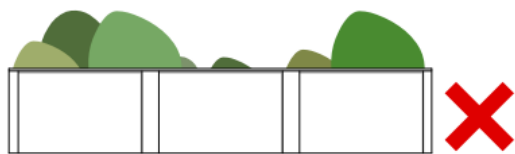
Új beépítéseknél általában az „áttört” kerítések létesítése javasolt, a helyi építési szabályzatok is ebbe az irányba terelik az építkezni szándékozókat.

Áttört kerítések nádszövettel való zárása nem megfelelő.

Teljesen áttört, drótfonatos kerítés.

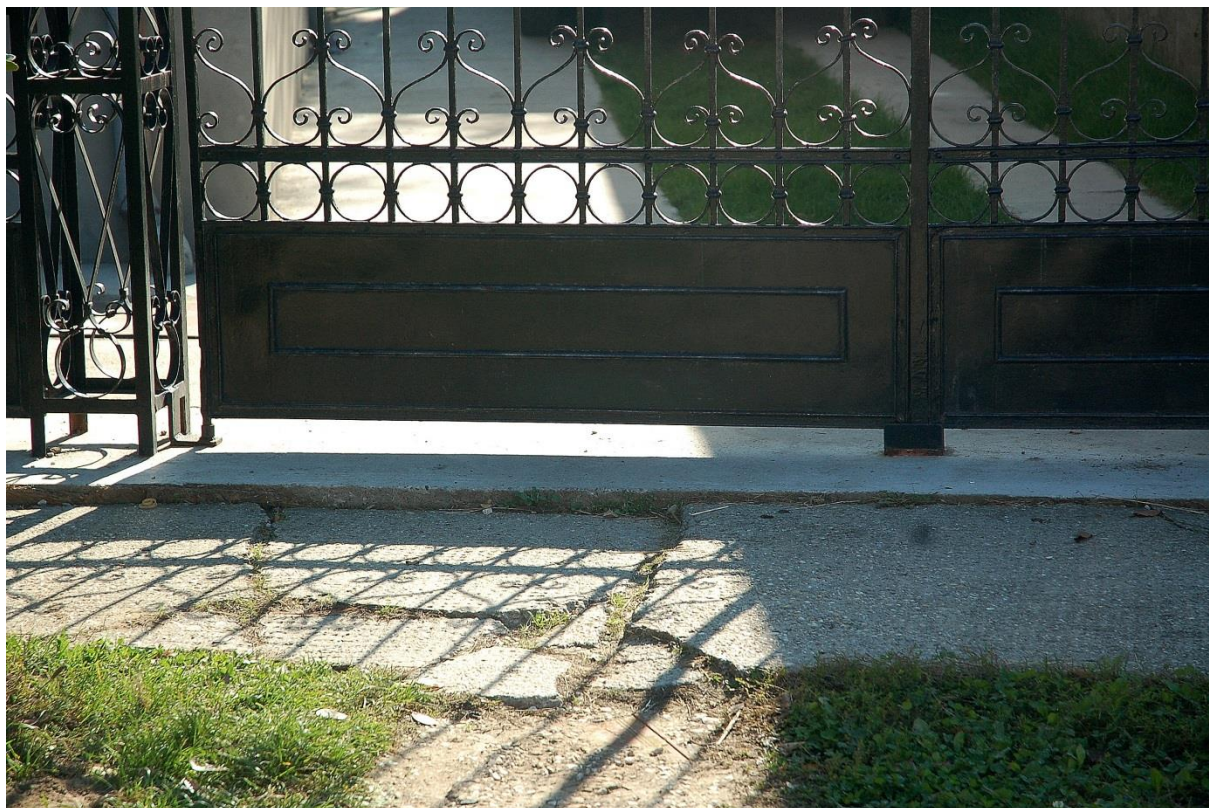

A falszerű áttörés mentes kerítések nem elfogadhatóak.

Oszlopos kerítés 1/3-ad lábazat és 2/3-ad áttört résszel.

HOMOKSZENTGYÖRGY TELEPÜLÉSKÉPI ARCULATI KÉZIKÖNYVE 2017.

A hagyományos kovácsoltvas kerítések, a gazdagon díszített áttört beton kerítések értéket képviselnek, megtartásuk, megfelelő karbantartásuk a település értékeinek megóvása érdekében javasolt. Új beépítések, új kerítések létesítésénél az egyszerű anyaghasználatot, az egyszerű formai kialakítást javasoljuk (pl. növényzet alkalmazása, tagolt, drótfonatos kerítés létesítése...)

KERTEK

A település jelentős részét alkotó történeti településrész tudatos alakítás, fejlődése a tájba-illesztés a természetes környezethez alkalmazkodás elvei mentén alakult.

Az épített környezet, a lakó- és melléképületek, a kiegészítő gazdasági épületek telepítésénél is ezeket az elveket követték. Így alakultak ki a különböző szélességű, általában keskeny oldalkertek, amelyeket sok esetben csak zöldfelületként hasznosítottak. Általában a lakóépületek mögé, sorosan telepített gazdasági épületek mögötti telekrészt használták a veteményes telepítésére.

HOMOKSZENTGYÖRGY

TELEPÜLÉSKÉPI ARCULATI KÉZIKÖNYVE 2017.

A lakóépületek mögött hosszan elnyúló hátsókert egy részét több helyen állattartásra is használják.

KÖZTERÜLETEK

A település történeti fejlődése során kialakult településközpont a református templommal és a paplakkal alkotja a településmagot. A történeti településközponthoz kapcsolódó, későbbi periódusban kialakult észak-dél hossz tengelyű utcákhoz kapcsolódó területek ehhez a kialakult állapothoz alkalmazkodtak, újabb teresedés nem alakult ki, kivéve a Kossuth utca nyugati oldalát, ahol több intézményi funkció is telepítésre került. A közterületek jól karbantartottak, a településképp meghatározó „keretei”.

HOMOKSZENTGYÖRGY

TELEPÜLÉSKÉPI ARCULATI KÉZIKÖNYVE 2017.

A TEMPLOM ÉS KÖRNYEZETE

A történeti településközpont a Kossuth utca súlypontjában kialakult teresedés alkotja.

Látványát a református templom és a paplak épületének látványa uralja. A központi terület területi lehatárolása már az első katonai térképen is szerepel. Az 1865-ös kataszteri térkép a mai állapottal közel azonos telekstruktúrát mutat.

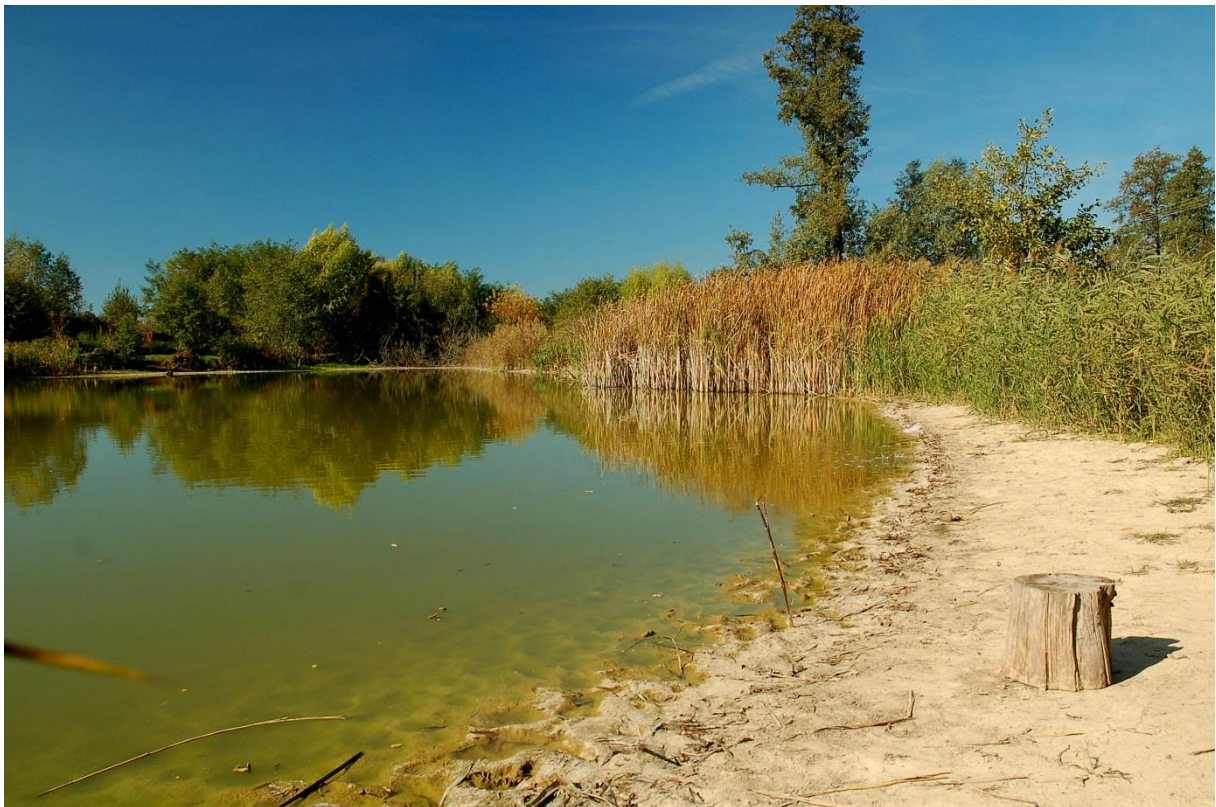
ELTÉRŐ ÉPÍTÉSZETI KARAKTERŰ TERÜLETEK ISMERTETÉSE,
AJÁNLÁSOK
KÜLTERÜLET
GAZDASÁGITERÜLET

AJÁNLÁSOK

A településtől dél-keleti irányban erdőkkel, gazdag növényállománnyal körbevett horgásztó található. A tó és környezete a központi településmagtól távolabb, izoláltan helyezkedik el. A település lakóterületi részébe való integrálása egy esetleges lakóterületi bővítés során sem indokolt.

A terület és környezete megfelelően karbantartott, megfelelő környezet a rekreációhoz, fejlesztésére, bővítésére vonatkozóan ajánlások megfogalmazása nem indokolt.

HOMOKSZENTGYÖRGY
TELEPÜLÉSKÉPI ARCULATI KÉZIKÖNYVE 2017.

GAZDASÁGI TERÜLET

Homokszentgyörgy történeti központjától délre nagy kiterjedésű gazdasági felhasználású terület található.

A terület kiterjedésére és az épületek ábrázolásából funkciójukra is lehet következtetni a második katonai felmérés ábrázolásából.

A szoliter, izolált területként megjelenő „Szt. Györgyi puszta, valószínűleg uradalmi központhoz tartozó mezőgazdasági épületekkel beépített központ lehetett. A tőle észak-keletre lévő területen az épületkontúr a ma is meglévő magépülettel lehet azonos.

A beépítés látványa karakteres, azonban, a településképet lényegesen nem befolyásolja. Az épületek telepítésének rendszere, intenzitása, az épületek formai kialakítása, anyaghasználata a funkcióhoz igazodik.

HOMOKSZENTGYÖRGY

TELEPÜLÉSKÉPI ARCULATI KÉZIKÖNYVE 2017.

Amennyiben a terület fejlesztésére kerülne sor, vagy újabb terület kerülne kijelölésre a területi lehatárolásnál az ágazati jogszabályok figyelembevétele mellett tekintettel kell lenni arra, hogy a gazdasági terület határa és a település déli lakóterületi határa gyakorlatilag összeér.

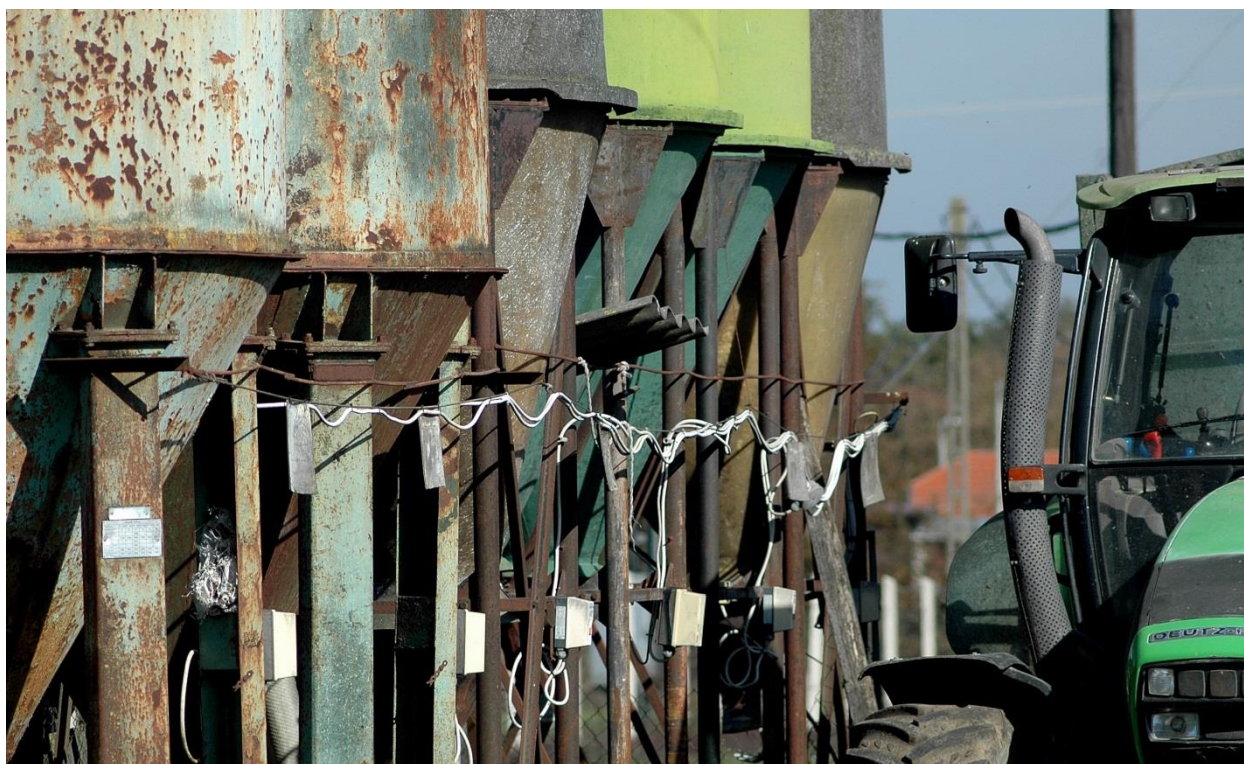
A korábbi térképei ábrázolásokon ez a távolság jelentős volt, azonban a település lakóterületi terjeszkedése miatt összefüggő beépítés alakult ki.

Szerencsés lenne a két használata és építészeti karaktere között is jelentős különbséget mutató területek leválasztása, amely jelentős átalakítást jelentene, de egy esetleges területbővítés, rendezés során mindenképpen javasolt távolabbi területek igénybevétele.

A meglévő területen belüli fejlesztések esetén javasoljuk a meglévő telepítés, struktúra, építészeti kialakítás, anyaghasználat megtartását, illetve a meglévőhöz igazítását.

A területlehatárolásnál is megfelelő gondossággal kell eljárni, a történeti településrész kialakult látványát, arculatát az esetleges újabb beépítés ne befolyásolja.

Az épületek többnyire szoliter jelleggel kerültek telepítésre, anyaghasználatukra, építészeti stílusjegyeire a racionalitás jellemző. Településképi szempontból megjelenése az előbbiek és a telepet határoló természeti környezet miatt nem meghatározó, a történeti településmag építészeti értékeinek érvényesülésre nincs hatással. Külön karakterként való kezelése azonban indokolt.

HOMOKSZENTGYÖRGY
TELEPÜLÉSKÉPI ARCULATI KÉZIKÖNYVE 2017.

JÓ PÉLDÁK
ÉPÜLETEK,
ÉPÜLETRÉSZLETEK

HOMOKSZENTGYÖRGY TELEPÜLÉSKÉPI ARCULATI KÉZIKÖNYVE 2017.

A település az utóbbi évtizedekben az építészeti kultúrában tapasztalható változások, sokszínűség ellenére is megőrizte eredeti karakterét, arculatát.

A meglévő épületek felújításánál az épületek tömegarányai általában nem módosultak, a településen számos épületnél fellelhető homlokzatzsíntések, motívumok továbbra is díszei az épületeknek, a tulajdonosok értéként kezelik a meglévő épületek eredeti megjelenését.

Az utóbbi évtizedekben viszonylag kevés új épület épült, a foghíjak beépítésénél a meglévő telekstruktúrához igazodik az új épület telepítése, a tetőidom és az anyaghasználat.

A településszerkezet, a településképp meghatározó elem, az utcák légtérarányai nem módosultak, a viszonylag alacsony számú új épület, átépítés alkalmazkodott környezetéhez.

A meglévő épületeknél dicséretes, hogy a település építészeti értékeit a tulajdonosok tiszteletben tartják, a felújítások során megőrzik, új építéseknel átmentik azokat.

Az új épületek tömegformálásánál, telepítésénél is elsődleges szempont a környezethez, a hagyományokhoz való illeszkedés. A '60-as években tapasztalható fellendülés Homokszentgyörgyön is éreztette hatását, több régi épület helyén a korra jellemző

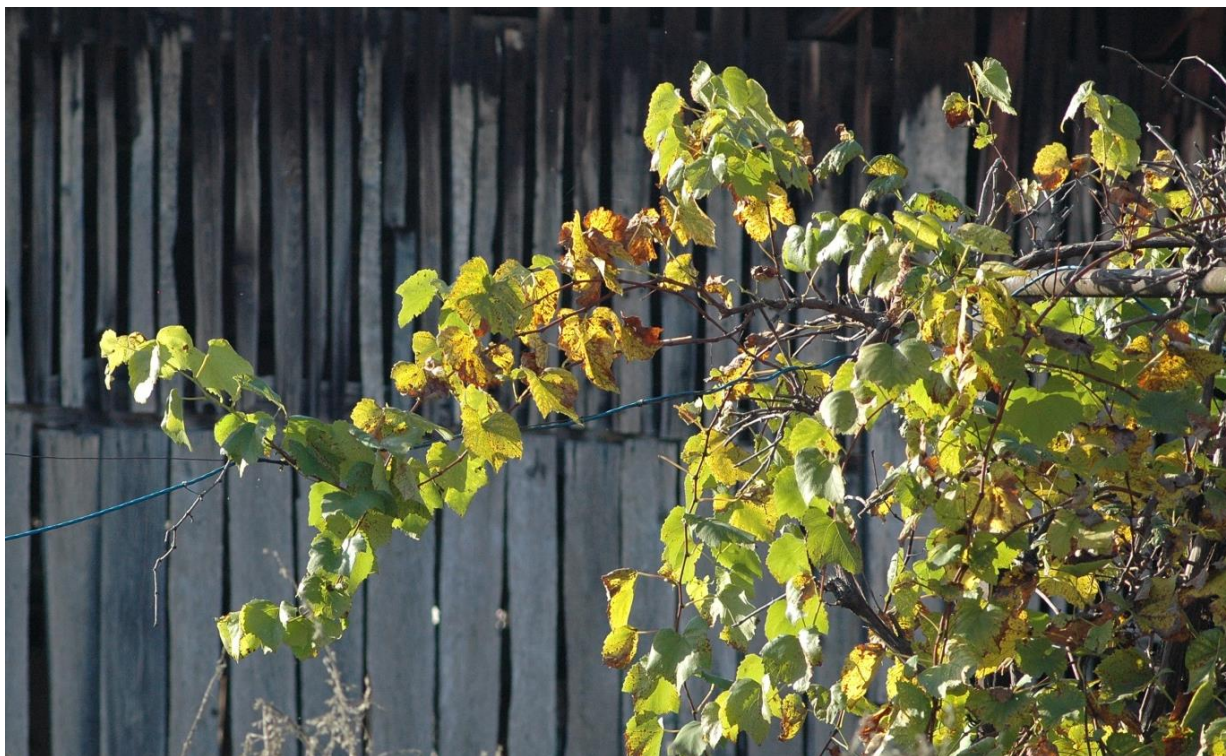

építészeti formálással és anyaghasználattal új lakóépületek épültek. A sokat vitatott és kritizált „kocka”házak a magyar népi építészet hagyományaitól eltérő építészeti kultúrája ma már megszokott látvánnyá vált. A színhasználat és a részletképzések differenciáltsága ellenére hozzájárulnak az egységes utcaképhez.

HOMOKSZENTGYÖRGY

TELEPÜLÉSKÉPI ARCULATI KÉZIKÖNYVE 2017.

Mára ez a folyamat lelassult, az utóbbi években nagyon kevés új épület épült. A régi épületek helyén épült lakóházak többnyire az utcával párhuzamos tetőgerinccel, nyeregtetővel épültek, általában emeletráépítéssel, vagy tetőtér-beépítéssel. Az épületek tömegképzése, arányai azonban nem befolyásolták a meglévő utcaképet. A kellemes légtérarány, a kialakult utcakép továbbra is megmaradt. Egy település építészeti megjelenésénél a tömegformálás, a légtérarány mellett nagyon fontos az anyaghasználat.

A település épületállományának többségét az 1920-30-as évek idején épült házak adják, amelyek építésénél hagyományos anyagokat használtak. A lábazatok általában kőből készültek, a falak vegyes falazatok voltak, a tetőfedés cserépfedés, a nyílászárók fából készültek.

A településképi mai megjelenésénél is a hagyományos anyagok dominálnak, néhány esetben azonban – többnyire az energetikai korszerűsítések során – a hagyományos anyaghasználat háttérbe szorul.

ÉPÜLETRÉSZLETKÉPZÉSEK

Homokszentgyörgy épületeire a sokszínűség, a különböző építészeti formálások együttélése jellemzi. A hagyományos építészeti kultúrát képviselő épületek száma egyre csökken, sok esetben korszerűsítik ezeket az épületeket. Pozitívumként lehet megemlíteni, hogy az egyszerű tömegformálású, de díszesebb homlokzatú épületeknél is az épületdíszek nem vesznek el az átalakítások során. A településen megtalálhatók a 60-as évek építészeti stílusjegyeit magánviselő épületek és az újabb beépítések is. Ezeknél az épületeknél a tervezési, szerkesztési elvekből adódóan nincsenek hagyományosan díszített homlokzatok, ablakkeretek, szemöldökpárkányok, húzott zárópárkányok. Ezért fontos, hogy a település építészeti értékeit képező hagyományos épületek homlokzatformálása megőrzésre kerüljön.

HOMOKSZENTGYÖRGY

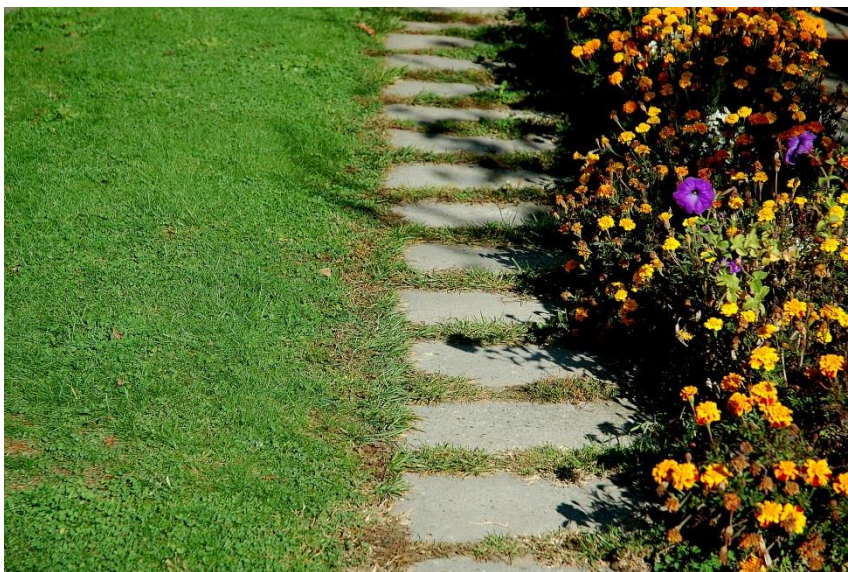
TELEPÜLÉSKÉPI ARCULATI KÉZIKÖNYVE 2017.

A kerítések részletképzései sok helyen megmaradtak. A kerítések anyaghasználatánál szívesen alkalmazták a természetes anyagokat (terméskő, tégl, fa, fém). Viszonylag kevés portánál figyelhető meg kovácsoltvas kerítés. A közterült felőli kerítéseknel korábban már említett, az archaikus formákra és anyaghasználatra emlékeztető kerítések jellemzőek. Meghatározó elmei az utcaképnek, a település mai látványának.

Az új beépítéseknél nem jellemző, hogy egy összefüggő nagyobb terület bevonásával, vagy a meglévő – esetleg elavult – épületállomány teljes elbontása után felszabaduló – terület felhasználásával épüljenek új épületek. Inkább a foghíjak beépítésével alakul át a megszokott utcakép, azonban az új beépítéseknél a kialakult légtérarányok, a látvány nem változik még annak ellenére sem, hogy az épületek homlokzatmagassága, tetőfelületének nagysága növekedik.

Homokszentgyörgyön a hagyományos fésűs beépítés a jellemző. A lakóépületek között fennmaradó keskeny telekrész többnyire beépítetlen, nem jellemző a keresztcsűr, az oldalkertbe épített nyárkonyha.

A telekrész szolgál azonban a hátsókertben meglévő melléképületek

megközelítésére, ugyanakkor fontos utcaképi elem, hiszen Homokszentgyörgyön többnyire az áttört kerítés a jellemző. Fontos, hogy hogyan kerül kialakításra ez a telekrész. A burkolt és a füvesített felületek megfelelő aránya, a megfelelő anyagválasztás, növények alkalmazása az utcakép minőségét is emeli

UTCÁK

A települések egyik legfontosabb arculati elemét az utcák térszervező ereje adja. A légtérarányok, a zöldfelületi sáv szélessége, annak minősége, a kerítések, az épületek látványa.

A közutak burkolt felületéhez kapcsolódó zöldfelületek, járdák kialakításánál nem szükséges nagyobb anyagi ráfordítás, a vonalvezetés, a növényzet megtervezése, átgondolása elegendő a harmonikus látvány kialakításához és így még a betonjárda is illeszthető a kialakult utcaképbe

Az utcakép látványához sajnos hozzátartoznak a közművek járulékos építményei, a villanyoszlopok, a vezetékek. Ideális az lenne, ha a vezetékek a földbe süllyesztve kerültek volna eredetileg is kialakításra. A beruházás magas költségvonzata, a különböző szolgáltatók „megtelepülése” a már meglévő infrastruktúrán ellehetetleníti azt a megoldást, amellyel az eredeti településkép visszaállítható lenne.

HOMOKSZENTGYÖRGY TELEPÜLÉSKÉPI ARCULATI KÉZIKÖNYVE 2017.

KÖZTEREK, KÖZPARKOK

A közparkok kialakításánál a természetes állapothoz való igazodást, a használatuk érdekében szükséges minimális beavatkozást javasolunk, az utak, közlekedő felületek burkolatválasztásánál a természetes anyagok használatát javasoljuk. A manapság nagyon elterjedt beton „térkövek” kiválasztásánál a minőségi szempontok domináljanak.

A természetes anyagok kopása, öregedése teljesen más arculatot ad a köztereknek, közparkoknak, mint a beton felületek látványa.

ÁRNYÉKOLÓK

A délre tájolt hagyományos épületek esetében az épületek árnyékolását a tornácok biztosították, amelyek télen az alacsony hajlásszögben érkező napsugarakat beengedték a belső helyiségekbe, nyáron pedig megfelelő árnyékolást adtak. Homokszentgyörgy kelet-nyugat irányú fő utcájában, a fésűs beépítéshez igazított telepítés miatt nem volt indokolt ennek az építészeti megoldásnak az alkalmazása. A településmaghoz későbbi periódusban kapcsolt észak-déli tengelyű utcákra felfűzött lakótelkeken megépült épületek más építészeti stílusjegyek domináltak.

A fenti helyzetű lakótelkek esetén, új épületek tervezése során javasoljuk a tervezési eszközök között a tornác mai formájának alkalmazási lehetőségét is mérlegelni. Árnyékoló szerepe mellett karakteres építészeti eleme lehetne az utcaképnek.

Homokszentgyörgyön az épületek többségénél az ablakok árnyékolására, az utcai nyílászárók védelmére állítható, lamellás nyitható-zárható zsalugátákat alkalmaztak. Funkcionális szerepük mellett fontos részét képezik az épület egységes megjelenésének, értéket jelentenek. Bár azoknak az épületeknek a száma alacsony, ahol ezek még előfordulnak és jellemzően a régi épületek homlokzatát díszítik mégis a manapság gyakran alkalmazott műanyag redőnyök helyett a hagyományos forma és anyaghasználat alkalmazását javasoljuk.

FORRÁS

HOMOKSZENTGYÖRGY ÖNKORMÁNYZATA

www.homokszentgyorgy.hu

Tel./Fax.: 82/487-502; 487,-488-002

7537 Homokszentgyörgy, Kossuth L. u. 5.

Polgármester: Czinke János

Települési főépítész: Gyivicsán Zoltán

KÉSZÍTETTE: Balázs Péter
okl. építészmérnök,
műemléki érték dokumentálása szakterületen szakértő (21-0349)
7635 Pécs, Vizes dűlő 11.
20-371-80-36

szöveg: Balázs Péter, okl. építészmérnök,
Sónyák József építész, közgazdász
fotó: Sónyák József

betűtípus: Candara

Készült Homokszentgyörgy Önkormányzata megbízásából a településképi védelméről szóló 2016. évi LXXIV. évi törvény alapján

Minden jogot fenntartva:

Pécs, 2017. december 1.